

ام المؤمنین عایشه صدیقہ رضی الله عنها

(از کودکی تا همسری پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم)

بخش اول

پیر عبدالحلیم قاضی

صلی الله علیه وسلم فرمود: اسب بال دار! عایشه با هوش و ذکاوت سرشار و ادبیات کودکانه اش گفت: مگر نشنیده ای که اسب های سلیمان بال داشته اند. آن حضرت صلی الله علیه وسلم از این فرزاندگی و حاضر جوابی عایشه خوشحال شد و لبخندی تحسین آمیز بر لبان مبارکش نقش بست.^۱

عایشه به اقتضای طبع کودکانه اش گاهی بر خلاف خواست و سلیقه مادرش عمل می کرد که خشم مادر را بر می انگیزت و مورد تنبیه قرار می گرفت. آنحضرت صلی الله علیه وسلم با دیدن این صحنه ها ناراحت می شد، لذا به ام رومان توصیه کرد که به خاطر من هم که شده او را اذیت نکنید.

یک مرتبه آنحضرت صلی الله علیه وسلم به خانه ابوبکر تشریف برد، دید که عایشه خردسال در گوشه ای از خانه نشسته و گریه می کند. حضرت صلی الله علیه وسلم از دیدن این منظره متأثر شد و فرمود: مگر شما به توصیه من عمل نکردید؟ ام رومان عرض کرد: یا رسول الله صلی الله علیه وسلم! پدرش حرف مرا نپذیرفت و او را تنبیه کرد. حضرت صلی الله علیه وسلم فرمود: هر کاری کرد او را آزار ندهید.^۲

عموماً بچه ها خاطرات هفت هشت سالگی شان را خیلی کم به یاد می آورند اما عایشه رضی الله عنها با هوش سرشار و حافظه استثنائیش جزئیات حوادث و واقعات و حتی آیاتی که در آن سالهای عمرش نازل شده بود را دقیقاً به یاد داشت و به

ام المؤمنین عایشه صدیقہ رضی الله عنها، همسر محبوب و صاحب راز پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم و فقیه ترین و دانشمندترین زن امت بود؛ زندگی او بهترین الگو و نمونه برای زنان مسلمان است.

نام و نسب و ولادت

نام: عایشه؛ کنیه: ام عبدالله؛ لقب: ام المؤمنین (مادر مؤمنان)، صدیقہ، طاهره، مطهره؛ پدر: ابوبکر صدیق؛ مادر: ام رومان رضی الله عنهم اجمعین.

ایشان در ماه شوال سال پنجم بعثت، برابر با ژولای سال ۶۱۴ میلادی در مکه مکرمه، در خانه ای نورانی و پیراسته از شرک، کفر و آثار جاهلیت، و آراسته به نور ایمان و محبت خدا و رسولش چشم به جهان گشود.

هوش و ذکاوت سرشار

دوران کودکی ایشان سرشار از نشاط و سرزندگی کودکانه بود و علاقه زیادی به بازی و سرگرمی داشت. یک روز در حالی که با هم سن و سالان خود مشغول بازی بود و در بین اسباب بازیهایش اسبی بال دار قرار داشت، حضرت رسول صلی الله علیه وسلم وارد شد و با دیدن آن اسب بال دار پرسید که این چیست؟ عایشه جواب داد: اسب است! حضرت

مقتضای زمان از آنها یاد می‌کرد. خودش می‌گوید: سرگرم بازی با همسن و سالانم بودم که آیه «بل الساعة موعدهم و الساعة ادهی و أمر» بر رسول اکرم صلی الله علیه و سلم نازل شد، و من آن را شنیدم.^(۳) ام المؤمنین عایشه رضی الله عنها در هنگام رویداد تاریخی و سرنوشت‌ساز «هجرت» هشت تا نُه سال داشت، ولی با وجود عمر کم تمام واقعات و جزئیات هجرت نبوی علیه السلام را به خاطر سپرده بود، در حالی که هیچ یک از دیگر صحابه تمام واقعات و جزئیات رویداد هجرت را به طور کامل به یاد نداشت؛ در صحیح بخاری، باب الهجرة، جریان هجرت به طور کامل از زبان حضرت عایشه رضی الله عنها روایت شده است.

از دواجی مبارک

اولین همسر گرامی پیامبر اکرم صلی الله علیه و سلم حضرت خدیجه رضی الله عنها بود که در خدمت به اسلام و رسول الله صلی الله علیه و سلم زحمات بسیاری را متحمل شد. ایشان از زنان متمول و سرمایه دار مکه بود که دارایی و مال التجاره خود را جهت پیشبرد اسلام در اختیار آنحضرت صلی الله علیه و سلم قرار داد و در هر حالت یاور و غمگسار رسول الله صلی الله علیه و سلم بود و در روزهای سخت و باران غم نگذاشت چینی بر پیشانی و غبار اندوهی بر قلب آنحضرت بنشیند. حوادث و مصائب یکی پس از دیگری در مسیر دعوت نبوی پیش می‌آمد. وفات ابوطالب و خدیجه رضی الله عنهانیز در این ایام سخت از جمله حوادث بزرگی بود که پشت پیامبر اکرم صلی الله علیه و سلم را از وجود دو حامی بزرگ خالی کرد. آن سال را به همین خاطر عام الحزن (سال غم و اندوه) نامیدند. پس از آن آنحضرت نه در جمع خویشان و نه در کانون خانواده تکیه گاهی نداشت و طبیعی بود که غم تنهایی به سراغ ایشان بیاید. اما خیرخواهان آنحضرت صلی الله علیه و سلم فوراً برای این مسئله چاره اندیشی کردند. حضرت خوله بنت حکیم، همسر حضرت عثمان بن مظعون رضی الله عنهما،

نزد آنحضرت صلی الله علیه و سلم آمد و به ایشان پیشنهاد کرد که برای دومین بار ازدواج نمایند! آنحضرت پرسید: با چه کسی ازدواج نمایم؟ خوله عرض کرد: هم بیوه هست هم دوشیزه، هر کدام که شما بپسندید؟ پیامبر فرمود: آنان کیانند؟ خوله عرض کرد: بیوه سوخته بنت زمعه، و دوشیزه عایشه دختر ابوبکر.

خوله مأموریت یافت که با هر دو طرف گفتگو کند. اول پیش ابوبکر رفت و جریان را برای ایشان بازگو کرد. ابوبکر گفت: این چگونه ممکن است در حالی که آنحضرت صلی الله علیه و سلم برادر (ایمانی) من است و ازدواج با برادرزاده درست نیست! خوله مسئله را به سمع آنحضرت صلی الله علیه و سلم رساند. آنحضرت صلی الله علیه و سلم فرمودند: ابوبکر برادر دینی و ایمانی من است و او (عایشه) برای من حلال است.^(۴)

ابوبکر بعد از اینکه با خیر شد که این نکاح جایز است، بنابر وعده‌ای که به جبیر بن مطعم داده بود تا عایشه را به نامزدی پسر او در آورد، به خانه جبیر رفت تا به احترام وعده‌ای که به او داده است رضایت او را جلب کند. ابوبکر به آنجا رفت و به جبیر گفت: عایشه نامزد پسر تو بوده، حال شما چه می‌گویید؟ جبیر رو به همسرش کرد و از او خواست که جوابی بدهد (تا آن زمان خانواده جبیر اسلام نیاورده بودند). همسر جبیر گفت: اگر این دختر به خانه ما راه پیدا کند پسرمان از دین خود بیرون می‌رود و بی دین (یعنی مسلمان) می‌شود، ما او را نمی‌خواهیم.^(۵)

ابوبکر که به احترام وعده‌اش به آنجا آمده بود، از اینکه آنان خود از این وصلت اعلام انصراف کردند خوشحال شد و از فرط خوشحالی از دامادی رسول الله صلی الله علیه و سلم سر از پا نمی‌شناخت. خداوند متعال در اینجا دو مسئله را محقق گردانید؛ یکی اظهار صداقت ابوبکر در ایفای عهد و وعده و دیگری تکریم ابوبکر به این پیوند سعادت بخش، و همچنین مفتخر گرداندن عایشه به کنیه ام المؤمنین (مادر مؤمنان) و زوجه خیر الوری. بدون شک کسی که مؤمن است بر اساس آیه «وَأزواجه أمهاتهم»^(۶)، عایشه

بدون
شک کسی
که مؤمن
است بر
اساس آیه
«وَأزواجه
أمهاتهم»،
عایشه
رضی الله عنها
مادر اوست.

رضی الله عنها مادر اوست.

در روایت صحیح بخاری آمده است که در همین ایام فرشته ای در خواب، عایشه رضی الله عنها را که در پارچه ای پیچیده شده بود به رسول الله صلی الله علیه وسلم نشان داد. حضرت فرمود: این کیست؟ فرشته جواب داد: این همسر شماست! حضرت صلی الله علیه وسلم پارچه را از چهره اش کنار زد دید که عایشه است. لذا گفت: اگر این خواب از جانب خداوند است آن را عملی می گرداند.^(۷)

ویژگیهای برجسته و نمایانی از قبیل بالندگی ذهنی فوق العاده، هوش سرشار، قدرت درک بالا، آثار نبوغ علمی و حافظه ایده آل که از فاکتورهای لازم برای یک شخصیت فرهیخته و نابغه است، با وجود سن کم در شخصیت عایشه رضی الله عنها متبلور بود و وجود همین فاکتورها سبب شد تا آنحضرت صلی الله علیه وسلم پیشنهاد حضرت خوله بنت حکیم را برای ازدواج با عایشه رضی الله عنها بدون تأمل بپذیرد.

در ضمن این انتخاب، انتخاب یک فرد عادی نبود، بلکه انتخاب پیامبر خدا و خاتم النبیین صلی الله علیه وسلم و مبتنی بر بصیرت و اطلاع رسانی از عالم بالا بود. و این انتخاب خود همه اعتراضات و شبهات سیاسی، اخلاقی و علمی پیرامون شخصیت عایشه صدیقہ رضی الله عنها را جوابگو است؛ و لله الحمد علی ذلک.

در مورد تاریخ دقیق ازدواج و عقد نکاح عایشه رضی الله عنها بین مورخین اختلاف نظر وجود دارد ولی آنچه که به واقع نزدیکتر است این است که در همان سالی که حضرت خدیجه رضی الله عنها وفات یافت، آنحضرت صلی الله علیه وسلم عایشه را به عقد نکاح خویش درآوردند ولی زفاف و مراسم ازدواج سه سال بعد در سن ۹ سالگی عایشه انجام شد.^(۸)

واقعه تاریخی هجرت

هجرت فضیلت ویژه ای است که به مسلمانانی که دیار محبوب خود مکه مکرمه را به خاطر خشنودی

الله تعالی و به قصد دعوت الی الله ترک کردند بها و ارزش داد و به عنوان منقبتی بس عظیم به آنان شأن و جایگاه خاصی نسبت به دیگر مؤمنان بخشید. خاندان رسول الله صلی الله علیه وسلم و ابوبکر صدیق رضی الله عنه سرخیل این مهاجران بودند.

پس از آنکه پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم به صحابه اجازه هجرت داد، ابوبکر یک بار به قصد هجرت به همراه اعضای خانواده اش از مکه بیرون رفت ولی ابن الدغنه (یکی از بزرگان قریش) از محل برک الغماد او را بازگرداند. تا اینکه ابوبکر به تنهایی در بهترین سفر عمر خود مفتخر به مصاحبت و همراهی با سید المرسلین، حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم، گردید. این سفر با دیگر سفرها متفاوت بود؛ دشمن تا بن دندان مسلح در تعقیب، راه ناهموار و پر از سنگلاخ، صعود بر کوه صعب العبور با به دوش حمل کردن آنحضرت علیه السلام، رفتن از بی راهه و سفری پر خطر و کاملاً سری، و سالم رسیدن حبیب رب العالمین به مدینه منوره؛ همه این موارد نیاز داشت که مردی مجرب، سرد و گرم چشیده روزگار، خردمند و شکیبیا و صبور، در عین حال مؤمن، مخلص، بی ریا و فدایی در رکاب آنحضرت صلی الله علیه وسلم باشد، و گزینه منتخب رسول الله صلی الله علیه وسلم برای این هم سفری کسی جز ابوبکر صدیق پدر بزرگوار عایشه رضی الله عنهما نبود، که به نحو احسن و با درایت و تدارکات لازم و بی نظیر رسول الله صلی الله علیه وسلم را تا مدینه همراهی و اسباب راحت ایشان را فراهم کرد.

بعد از رسیدن به مدینه منوره رسول الله صلی الله علیه وسلم زید بن حارثه و ابورافع را، و ابوبکر صدیق عبدالله بن ابی بکر را به مکه مکرمه می فرستند تا خاندان و اهل بیت شان را بیاورند. که متعاقب آن حضرت سوده بنت زمعه، حضرت فاطمه، ام کلثوم، عایشه و اسماء این سفر تاریخی را پشت سر گذاشته و به مدینه می رسند.

کم هزینه ترین عروسی و با برکت ترین آن!

عروسی حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه

✓ بالندگی
ذهنی
فوق العاده،
هوش
سرشار،
قدرت درک
بالا، آثار نبوغ
علمی و
حافظه
ایده آل که از
فاکتورهای
لازم برای
یک
شخصیت
فرهیخته و
نابغه است،
با وجود سن
کم در
شخصیت
عایشه
رضی الله عنها
متبلور بود

خیر طائر» از او استقبال می کنند. زنان سرگرم آماده کردن عروس می شوند. بعد از آن حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم با گامهای مبارک و میمون خود سعادت و بهروزی دنیا و آخرت را با خود به خانه ابوبکر می آورد (غلغله بر پا کنید حوریان شاه جهان می رسد) و در کنار عروس تشریف فرما می شود و رشک کروبیان و فرشتگان عالم بالا را دامن می زند (خوشا آن خانه را ماهی چنین باشد).

در این هنگام چیزی نبود که با آن به عنوان شیرینی و رسم ولیمه در عروسی از شرکت کنندگان پذیرایی شود جز یک ظرف شیر تازه! حضرت اسماء بنت یزید رضی الله عنها یکی از هم سن و سالان عایشه که در این مراسم شرکت داشته در این مورد می گوید: آنحضرت صلی الله علیه وسلم اول کمی از آن شیر نوشید سپس به عایشه رضی الله عنها تقدیم کرد، اما عایشه از فرط حیاء و شرم نتوانست دست دراز کند. من به او گفتم: هدیه رسول الله صلی الله علیه وسلم را رد نکن! بنابراین او شرم را اندک اندک کنار گذاشت و با فشار بر خود آن را از دست مبارک آنحضرت صلی الله علیه وسلم گرفت و از آن نوشید. آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود: به دوستانت تعارف کن! اسماء می گوید من گفتم: یا رسول الله صلی الله علیه وسلم ما اشتها نداریم. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: دروغ نگو! هر دورغ آدمی نوشته می شود.^(۱۱) مراسم زفاف حضرت عایشه رضی الله عنها در ماه شوال سال اول هجری در سن نه سالگی انجام شد. این ازدواج در برگیرنده چند ویژگی و خصوصیت بود:

۱- رسم بد عرب که ازدواج دختر برادر خوانده را درست نمی دانستند را از بین برد، و آنحضرت علیه السلام به ابوبکر فرمود: «أنت أخ لی فی الاسلام.»
۲- عرب جاهلی عروسی در ماه شوال را نحس می دانستند، چون یکبار در شوال مرض طاعون در بین عرب افتاده بود، لذا شوال را نحس می دانستند. اما رسول الله صلی الله علیه وسلم با این اقدام خویش این اعتقاد خرافی را هم نفی کردند.
حضرت عایشه رضی الله عنها می فرمود: من در

وسلم با عایشه صدیقه رضی الله عنها ساده ترین، کم هزینه ترین، مبارک ترین و بی تکلف ترین عروسیها بود. داماد فخر عالمیان، و عروس دوشیزه ای است که رشک کروبیان را به خود اختصاص داده است و طهارت و پاکیش به نص قطعی وحی آسمانی تا قیام قیامت ثبت بهترین و بزرگترین کتاب جهان است. جریان این عروسی مبارک را به روایت صحیح ترین کتاب بعد از قرآن مجید، صحیح بخاری، بنگریم:

«سال اول هجرت است، ابوبکر به آنحضرت صلی الله علیه وسلم می گوید: چرا عروس را به خانه ات نمی بری؟ حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم می فرماید: در حال حاضر نزد من پولی وجود ندارد که به عنوان مهریه ادا کنم!»
اما پس از این گفتگو آنحضرت صلی الله علیه وسلم مقدار دوازده اوقیه یا یک نش از ابوبکر قرض می گیرد و برای عایشه رضی الله عنها می فرستد.^(۱۲)
از این گفتگوی کریمانه واضح می شود که مهریه حق عروس است و باید آن را پرداخت. چنانکه در قرآن مجید آمده است: «وَأَحْلَلْ لَكُمْ مَاوَرَاءَ ذَلِكَ أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصِنِينَ غَيْرِ مُسَافِحِينَ. فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً»^(۱۳). داماد هر چند که در اوج شامخ عزت و جاه و جلال و عظمت باشد باید مهریه را بپردازد، چون این حقی است که شریعت برای زنان قایل شده است، مگر اینکه زن این حق را با رضایت خویش بر شوهر معاف کند.

«زنان انصار برای شرکت در این عروسی مبارک و پر از صفا و لطف اما زاهدانه به خانه ابوبکر آمدند. عایشه بی توجه به این مسائل با دوستانش مشغول تاب بازی بود. مادرش ام رومان به سراغ او می آید و او را از روی تاب پایین آورده و با خود می برد. جلوی درب خانه کمی توقف می کند تا طیش قلبش آرام شود، سپس وارد خانه می شود. زنان انصار در آنجا جمع شده و به انتظار سر رسیدن عروس شاه جهان و گل سر سبد کائنات نشسته اند؛ ورود عروس با پیامهای تبریک و تهنیت زنان انصار مصادف می شود و همگی یک صدا با گفتن «علی الخیر و البرکة و علی

❑ داماد هر چند که در اوج شامخ عزت و جاه و جلال و عظمت باشد باید مهریه را بپردازد، چون این حقی است که شریعت برای زنان قایل شده است، مگر اینکه زن این حق را با رضایت خویش بر شوهر معاف کند.

شوال خواستگاری و ازدواج شده ام^(۱۳).
۳- سادگی، عدم اسراف، بی تکلفی از خصوصیات دیگر این عروسی بود.

۴- در میان عرب مرسوم بود که پیشاپیش عروس آتش روشن کرده و با مشعل آتش حرکت می کردند که این ازدواج این رسم را از بین برد^(۱۴).

فلسفه این ازدواج

حضرت ابوبکر رضی الله عنه در علم الأنساب و نسب شناسی از همه قریشیان برتر بود^(۱۵) و از ذوق و قریحه شعری خاصی برخوردار بود؛ عایشه رضی الله عنها نیز چون دختر ابوبکر و تربیت یافته او بود، علم نسب شناسی عرب و قریحه شعری را از پدرش به ارث برده بود^(۱۶). ابوبکر در امر تعلیم، تربیت و اصلاح فرزندان عناية خاصی داشت.

به استثنای ام المؤمنین عایشه رضی الله عنها دیگر همسران پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم بیوه و بزرگسال بودند و فقط عایشه بود که با خصوصیات برجسته اش در عنفوان مرحله تعلیم و تربیت و سن دانش آموزی قرار داشت؛ قصد رسول الله صلی الله علیه وسلم نیز از این ازدواج تعلیم و تربیت عایشه و آماده سازی او برای انتقال زندگی، سیرت، علوم قرآنی و احادیث رسول الله صلی الله علیه وسلم به امت بویژه به قشر زنان امت بود. عایشه از عهده این مهم به نحو احسن برآمد و در این مکتب با استفاده از علوم نبوی به مراتب بلند تزکیه اخلاق و آگاهی از اسرار شریعت و معرفت کلام الهی رسید^(۱۷).

از آنجایی که دین اسلام آخرین و کاملترین دین است و همه اقشار جامعه اسلامی و بشری از زن و مرد و پیر و جوان به یک اندازه مخاطب این پیام جاویدان الهی هستند، نقش عایشه رضی الله عنها در درک کامل و انتقال آن خصوصاً به زنان این امت نقشی استثنایی بود که او توانست به نحو احسن این مسئولیت خطیر را به سرانجام برساند.

حضرت عایشه رضی الله عنها تاریخ و ادب را از پدر بزرگوار خود فرا گرفته بود^(۱۸). در طب ید طولی داشت^(۱۹). در امر انتقال علوم نبوی نیز خستگی ناپذیر و نستوه بود و بنا به درخواست و تقاضای زنان یک

✓ از آنجایی که دین اسلام آخرین و کاملترین دین است و همه اقشار جامعه اسلامی و بشری از زن و مرد و پیر و جوان به یک اندازه مخاطب این پیام جاویدان الهی هستند، نقش عایشه رضی الله عنها در درک کامل و انتقال آن خصوصاً به زنان این امت نقشی استثنایی بود.

روز در هفته را به آموزش زنان اختصاص داده بود^(۲۰). عایشه در فراگیری علوم نبوی دغدغه و کنجکاوی خاصی داشت. نسبت به فراگیری آیات و احکام کنجکاوی بود و تا به کنه مسئله و درک کاملی از آن نمی رسید آرام نمی گرفت و از رسول الله صلی الله علیه وسلم سؤال می کرد. روح پرسشگر و عطش علمی او را نمی گذاشت که سرسری از کنار مسائل رد شود، و بر همین اساس به درجه ای از علوم دست یافت که به اجتهاد می پرداخت؛ اجتهادات و آراء او مشهور و چراغی بر فراز راه علماء و فقهاء اسلامی هستند.

امیر المؤمنین عمر فاروق می گوید: «ما رأیت أحداً اعلم بفریضة و لا أعلم بفقہ و لا بشعر من عایشه»^(۲۱).
عروة می گوید: «لقد صحبت عائشه فما رأیت أحداً قط کان أعلم بأیة أنزلت و لا فریضة و لا بسنة، و لا بشعر، و لا أروی له، و لا بیوم من أيام العرب و لا بنسب، و لا بکذا، و لا بکذا، و لا بقضاء منها»^(۲۲)؛ شرف صحبت عایشه را داشتم و کسی را ندیدم که به آیات منزل، فرایض، سنن، شعر، جنگهای عرب، انساب و غیره و قضاوتها از او عالمتر باشد.

عایشه خانه دار و زندگی ساده

عایشه رضی الله عنها هنگامی که از خانه پدر به خانه همسر مهریانش منتقل شد از لحاظ ظاهری منزل باشکوهی نداشت، گرچه از نظر ایمان و معنویت و صفا هیچ خانه ای به پایه آن خانه نمی رسید.

متصل به قسمت شرقی مسجد اتاق کوچکی با وسعت شش تا هفت ذرع یا کمی بیشتر با دیوارهای گلی و سقف ساده و پوشیده با چوبهای درخت خرما به ارتفاع راست شدن قامت انسان و دربی باز به دورن مسجد، که هیچگاه این درب به روی مردم بسته نبود جز اینکه پرده ای بر آن آویزان بود که مانع از افتادن نگاه به درون خانه می شد، و بالاخانه ای که در ایام ایلاء آنحضرت صلی الله علیه وسلم به مدت یکماه در آنجا تشریف فرما بودند.

اثاثیه درون خانه عبارت بود از یک چهار پایه ساده، یک حصیر، یک بستر خواب، یک بالش و یکی

(در پرتو جاذبه و کشش قلبی) بیارامید، و در میان شما و ایشان مهر و محبت انداخت (و هر یک را شیفته و دلباخته دیگری ساخت، تا با آرامش و آسایش، مایه شکوفایی و پرورش شخصیت همدیگر شوید، و پیوند زندگی انسانها و تعادل جسمانی و روحانی آنها برقرار و محفوظ باشد).

در زندگی آنحضرت علیه السلام بهترین الگوی همسررداری، رابطه و احترام متقابل طرفین نسبت به یکدیگر است. آنحضرت علیه السلام بهترین مردمان و خوش اخلاق ترین آنان در برخورد و معاشرت با همسرانش بود و می فرمود: «خیرکم خیرکم لأهله، وأنا خیرکم لأهلی»^(۳۲)؛ بهترین شما کسی است که با اهل و خانواده اش نیکوترین رفتار را داشته باشد و به من بهترین شما با خانواده ام هستم.

رسول الله صلی الله علیه وسلم خصوصاً با عایشه چنان محبت داشت که خبر این محبت به سمع دیگر صحابه و صحابیات رسیده بود و همگان با حساسیت تمام منتظر بودند که کی نوبت عایشه رضی الله عنها فرامی رسد و آنحضرت صلی الله علیه وسلم در خانه عایشه تشریف فرما خواهند بود تا هدایا و تحفه های خود را در آن زمان به خدمت آنحضرت و عایشه علیهما السلام بفرستند^(۳۳).

باری حضرت عمرو بن العاص رضی الله عنه در هنگام بازگشت از غزوه ذات السلاسل از رسول الله صلی الله علیه وسلم پرسید: یا رسول الله صلی الله علیه وسلم در دنیا چه شخصی نزد شما محبوب تر است؟ آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود: عایشه! او عرض کرد: یا رسول الله منظور من از مردان است؟ آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود: پدر عایشه^(۳۴).

در مرض وفات، آنحضرت صلی الله علیه وسلم دچار سردرد شدید شد؛ روزی بارها پرسید امشب نوبت کدام یک از ازواج مطهرات است؟ اهل خانه دریافتند که ایشان منتظر فرا رسیدن نوبت عایشه رضی الله عنها است^(۳۵). بعد از اینکه نوبت عایشه فرا رسید به خانه ایشان منتقل شدند و ازواج مطهرات اجازه دادند که آنحضرت صلی الله علیه وسلم در ایام بیماری در خانه عایشه بماند.

دو تا ظرف و یک ظرف برای نگهداری آب و یک لیوان آبخوری.

به روایت خود ام المؤمنین، گاهی چهل شب سپری می شد و در این خانه ساده و کوچک از فرط زهد و مسکنت شمعی روشن نمی شد^(۳۶) و جز فروغ چهره این دو زوج مبارک روشنی دیگری نبود. یا اینکه گاه یکماه می گذشت و آتشی برای پخت و پز در این خانه روشن نمی شد^(۳۷).

بعد از فتح خیبر آنحضرت صلی الله علیه وسلم از زمین فدک وظیفه ای سالانه شامل ۸۰ وسق گندم و ۲۰ وسق جو برای ازواج مطهرات مقرر فرمود^(۳۸). اما ایثار و از خودگذشتگی و سخاوتمندی در زندگی ازواج مطهرات چنان موج می زد که برای ماههای آخر سال از این توشه چیزی باقی نمی ماند و نیاز به قرض گرفتن پیدا می شد^(۳۹).

آری! در حالی که تمام بیت المال در اختیار آنحضرت صلی الله علیه وسلم بود، ولی زندگیش این چنین بود که گرسنه می خوابیدند و یکماه بدون پخت و پز سپری می شد.

در عهد صدیق اکبر رضی الله عنه از حاصل زمین خیبر برای تمام ازواج مطهرات خرج می شد. در عهد عمر فاروق رضی الله عنه هزینه زندگی هر کدام از ازواج مطهرات به صورت نقدی ده هزار درهم و به حضرت عایشه دوازده هزار پرداخت می شد؛ در عهد حضرات عثمان و علی و معاویه رضی الله عنهم اجمعین نیز به همین ترتیب هزینه زندگی ازواج مطهرات تأمین می شد. فقط در عهد عبدالله بن زبیر رضی الله عنه، خواهرزاده حضرت عایشه، ایشان مخارج ام المؤمنین عایشه رضی الله عنها را شخصاً از اموال خود می پرداخت.

با صفاترین همسررداری

زن در اسلام روح تسکین و تسلی مرد، و مربی فرزندان است: «ومن آیاته أن خلق لکم من أنفسکم أزواجاً لتسکنوا إليها وجعل بینکم مودة ورحمة»^(۴۰)؛ یکی از نشانه های (دال بر عظمت) خدا این است که از جنس خودتان همسرانی را برای شما آفرید تا در کنار آنان

☑ **آنحضرت**
صلی الله
علیه وسلم
در حالی که
سر مبارکش
بر سینه
پاک عایشه
رضی الله عنها
قرار داشت
و در خانه
ایشان بود
روح
مبارکش به
ملکوت اعلی
پیوست و
پیکر
اطهرش در
همان خانه
دفن گردید.

یافت و در طول مسیر با او به گفتگو پرداخت. عایشه که دید امشب از رسول الله صلی الله علیه وسلم خبری نیست متوجه نقشه حفصه رضی الله عنها شد و بی نهایت غیرتش گرفت. وقتی در محلی فرود آمدند پاهای خود را لای بوته اذخری گذاشت و دعا کرد که خدا بر او عقرب و یا ماری را مسلط کند که او را نیش بزند تا بمیرد و دیگر چنین فرصتهایی را از دست ندهد. این نمونه ایست از محبت و عشق عایشه به رسول الله صلی الله علیه وسلم.

عایشه چنان جو آرام و پر از لطف و صفا و صمیمیتی را در منزل برای رسول الله صلی الله علیه وسلم فراهم کرده بود که تمام خستگیهای رسول الله صلی الله علیه وسلم در خانه ایشان رفع می شد. عایشه در خانه پدر از رفاه لازم برخوردار بود، ولی خانه رسول الله صلی الله علیه وسلم گرچه زاهدانه بود اما عشق و محبت و صفا و صمیمیتی در آن خانه و بین پیامبر صلی الله علیه وسلم و عایشه رضی الله عنها حاکم بود که هیچ کمبودی به چشم نمی آمد.

مواسات با فقرا و مساکین

حضرت عایشه از نظر اخلاق و برخورد کریمانه و سخاوت و مساعدت با فقرا و مساکین بی نظیر بود و از این بابت در دل فقرا و مساکین و سایر مردم جا باز کرده بود. این خصلت از دو طریق نصیب او شده بود: یکم از جانب پدر سخاوتمندش، دوم از وجود ذی جود همسر جواد و گرانمایه اش.

روزی آنحضرت علیه السلام دعا فرمود: «اللهم أحنینی مسکیناً، وأمتنی مسکیناً، واحشرنی فی زمرۃ المساکین»؛ خداوند مرا زندگی مسکینانه نصیب فرما، و مرا به حالت مسکینی وفات ده، و روز قیامت در جمع مسکینان حشر فرما. عایشه رضی الله عنها عرض کرد: چرا یا رسول الله؟ آنحضرت علیه السلام در جواب فرمود: زیرا مساکین چهل سال جلوتر از ثروتمندان وارد بهشت می شوند. و در ادامه فرمود: ای عایشه! هیچ مسکینی را بدون برآوری حاجتش از پیش خود برنگردان. با مساکین محبت کن و آنان را نزد خود

آنحضرت صلی الله علیه وسلم در حالی که سر مبارکش بر سینه پاک عایشه رضی الله عنها قرار داشت و در خانه ایشان بود روح مبارکش به ملکوت اعلی پیوست و پیکر اطهرش در همان خانه دفن گردید.^(۳۱)

محبت شوهر

محبت حضرت عایشه رضی الله عنها نسبت به رسول الله صلی الله علیه وسلم به مرحله شغف و عشق متقابل رسیده بود و دوری هر یک از آنها برای یکدیگر سخت بود. عایشه رضی الله عنها می گوید: در دل یکی از شبها بیدار شدم و آنحضرت صلی الله علیه وسلم را در کنار خود نیافتم. مضطرب و بی قرار شده و فضای تاریک خانه را با حرکت دست به این طرف و آن طرف جستجو کردم، ناگهان دستم به کف پای مبارک آنحضرت علیه السلام برخورد کرد که سر به سجده مناجات با پروردگارش گذاشته بود. آنحضرت صلی الله علیه وسلم پس از پایان نماز و مناجات فرمود: ای عایشه خیال کردی که نسبت به تویی مهری کرده و به خانه دیگر از واج رفته ام! عایشه بی اختیار گفت: پدر و مادرم فدای تو باد، من در چه خیالی و شما در چه جهانی!^(۳۲)

گاه اگر بر اثر بی توجهی خودش هم صحبتی رسول الله صلی الله علیه وسلم را برای مدت موقتی از دست می داد، چنان غیرتش می گرفت که دعا می کرد که خداوند عقربی را بر او مسلط کند که او را نیش بزند و بر اثر آن بمیرد.

عایشه رضی الله عنها می گوید: در یکی از غزوه ها من و حفصه هر دو در رکاب آنحضرت صلی الله علیه وسلم بودیم. شبها در طول راه آنحضرت صلی الله علیه وسلم کنار شتر من می آمد و با من گفتگو می کرد. حفصه رضی الله عنها با دیدن این مصاحبت، روزی به من گفت: عایشه بیا شترهایمان را با هم عوض کنیم تا ببینیم شتر کدام یک از ما چالاکتر است؟ عایشه بی خبر از نقشه حفصه این پیشنهاد را پذیرفت. شب رسول الله صلی الله علیه وسلم به گمان اینکه عایشه در هودج خودش است به شتر عایشه نزدیک شد ولی حفصه را سوار بر آن

☑ عایشه چنان جو آرام و پر از لطف و صفا و صمیمیتی را در منزل برای رسول الله صلی الله علیه وسلم فراهم کرده بود که تمام خستگیهای رسول الله صلی الله علیه وسلم در خانه ایشان رفع می شد.

بر کف نبود، ولی با همین حال در جهاد سهمیم می شد و به آب رسانی و مداوای مجروحان جنگی می پرداخت.

انس بن مالک رضی الله عنه می گوید: در روز غزوه احد عایشه دختر ابوبکر و ام سلیم را دیدم که با سرعت و چالاکی مشکیزه ها را بر پشت خود حمل کرده و به مجاهدان آب می رساندند.^(۳۴)

خواننده گرامی این بخش کوچکی از زندگی پر فراز و نشیب حضرت ام المؤمنین عایشه رضی الله عنها در حیات طيبة آنحضرت صلی الله علیه وسلم بود.

✓ حضرت عایشه از نظر اخلاق و برخورد کریمانه و سخاوت و مساعدت با فقرا و مساکین بی نظیر بود و از این بابت در دل فقرا و مساکین و سایر مردم جا باز کرده بود.

عایشه به عنوان يك مجاهد امداد رسان

عایشه با وجود اینکه مثل مردان در جهاد شمشیر

پیاورقی:

- ۱- مشکوة، باب عشرة النساء: ۲۸۲، چاپ کراچی، ابو محمد حسین بن مسعود الفراء البغوی. ابوداود، کتاب الأدب: ۳۲۷/۲، باب فی اللعب بالبنات، چاپ کراچی.
 - ۲- مستدرک حاکم، سیرت عائشة، سید سلیمان ندوی، ص: ۲۷، چاپ مجلس نشریات اسلام، کراچی.
 - ۳- صحیح بخاری، تفسیر سوره قمر، ۷۲۲-۷۲۳، جزء ۲۰، چاپ کراچی. سیرت عائشة، ص: ۲۴.
 - ۴- صحیح بخاری، محمد بن اسماعیل بخاری، ج ۲/۷۶۰، باب تزویج الصغار من الکبار.
 - ۵- مسند احمد، جزء ۶.
 - ۶- سوره احزاب، آیه ۶.
 - ۷- بخاری، باب نکاح الابکار: ۷۶۰/۲، جزء ۲۱.
 - ۸- سیرت عائشه، سید سلیمان ندوی: ۳۰.
 - ۹- سیرت عائشه، سید سلیمان ندوی: ۳۳.
 - ۱۰- سوره نساء، آیه ۲۴، صحیح بخاری، باب تزویج النبی صلی الله علیه وسلم عائشة: ۵۵۱۱، صحیح مسلم، کتاب النکاح، باب تزویج الاب البکر الصغیرة: ۴۵۶۱، چاپ کراچی.
 - ۱۱- صحیح مسلم، کتاب النکاح، باب استحباب التزوج و التزویج فی شوال و استحباب الدخول فيه: ۴۵۶۱.
 - ۱۲- حاشیه بخاری از سهارانفوری، کتاب النکاح باب البناء بالنهاه بغير مرکب و لانیران.
 - ۱۳- فتوح البلدان، بلاذری، أمر الخط: ۴۵۴-۴۵۳، ۷۷۵۲، شماره حدیث: ۴۷۶۳.
 - ۱۴- مستدرک حاکم.
 - ۱۵- سنن بیهقی، کتاب الطهارة، باب السفر الذی یجوز فيه التیمم، شماره حدیث: ۱۰۹۳، بخاری، کتاب التیمم از اسماعیل بن ابی اویس، صحیح مسلم، باب القسم، ابوداود، کتاب الأدب، باب ما جاء فی المزاح، شماره حدیث: ۴۳۴۷.
 - ۱۶- مسند احمد: ۶۷/۶، مسند عایشه.
 - ۱۷- همان مرجع.
- ۱۸- صحیح بخاری، کتاب العلم، مستدرک حاکم، کتاب معرفة الصحابة (رض)، ذکر الصحابیات من أزواج رسول الله صلی الله علیه وسلم، شماره حدیث: ۶۷۳۷، ۷۶۳۳.
 - ۱۹- به روایت سلیمان، سنن ترمذی، کتاب تفسیر القرآن عن رسول الله، باب و من سورة اذا السماء انشقت. مسند ابی یعلی الموصلی، مسند عایشه، حدیث شماره: ۴۴۵۳، مسند احمد، شماره حدیث ۲۵۱۷۹، بخاری، کتاب العلم، باب من سمع شیثافلم یفهمه فراجعه حتی یعرفه، ۲۷۱، چاپ قدیمی کتب خانه کراچی.
 - ۲۰- مصنف ابن ابی شیبہ: ۱۱/۲۳۴م، موسوعة عائشة فقهاً و حدیثاً، ص: ۴۸، دار الفنائس، ۱۴۰۹هـ - ق، ۱۹۸۹م.
 - ۲۱- سیر اعلام النبلاء: ۱۸۳/۲، موسوعة عائشة فقهاً و حدیثاً، ص: ۵۰، سعید فائز الدخیل، دار الفنائس، ۱۴۰۹هـ، ق، ۱۹۸۹م.
 - ۲۲- صحیح بخاری، باب کیف کان عیش النبی.
 - ۲۳- ابوداود، حکم أرض خبیر.
 - ۲۴- بخاری، باب لا یوذی جاره.
 - ۲۵- سوره روم، آیه: ۲۱.
 - ۲۶- صحیح بخاری، باب حسن المعاشرة.
 - ۲۷- صحیح بخاری، باب فضل عایشه: ۵۳۲/۱، صحیح مسلم، باب فضل عایشه.
 - ۲۸- سنن نسائی: باب حب الرجل بعض نساءه: ۹۶/۲، چاپ کراچی، صحیح مسلم، کتاب فضائل الصحابه، باب فضل عایشه، شماره حدیث: ۹۲۴۹.
 - ۲۹- مسند احمد: ۲۳۸۶.
 - ۳۰- بخاری، ۱۸۶/۱، باب ما جاء فی قبر النبی ۷۸۵۲، باب اذا استأذن الرجل نساء.
 - ۳۱- صحیح بخاری، باب فضل عایشه، ۵۳۲/۱.
 - ۳۲- مؤطا امام مالک، باب ما جاء فی الدعاء، سنن نسائی، باب الغيرة: ۹۷/۲.
 - ۳۳- مسند احمد، ۲۱۷/۶ و ۲۳۷، صحیح بخاری، کتاب الأطعمة.
 - ۳۴- صحیح بخاری: ۷۸۶ فی الجهاد، البداية و النهایة لابن کثیر الدمشقی: ۲۷/۴.